

Безпалова Ольга Ігорівна, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративної діяльності поліції факультету № 3 Харківського національного університету внутрішніх справ

**Пріоритетні напрями діяльності органів Служби безпеки України
як суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави**

Важливе місце в системі суб'єктів, уповноважених вживати заходів щодо реалізації правоохоронної функції держави, зокрема щодо забезпечення безпеки людини, суспільства та держави в контексті національної безпеки, відводиться Службі безпеки України (далі – СБУ). Актуальність налагодження ефективної діяльності СБУ щодо реалізації правоохоронної функції держави не викликає жодних сумнівів, оскільки саме якість виконання органами безпеки покладених на них відповідно до чинного законодавства обов'язків щодо забезпечення державної безпеки України свідчить про стан правового та демократичного розвитку нашої держави, рівень дотримання законних інтересів держави та прав громадян.

Аналіз чинного законодавства, що регламентує діяльність Служби безпеки України, та праця науковців дає можливість виокремити два основні напрями діяльності Служби безпеки України щодо реалізації правоохоронної функції держави:

1) зовнішній, тобто спрямованість діяльності на створення належних умов для забезпечення національної безпеки, захищеності інтересів держави, суспільства та прав людини від зовнішніх загроз;

2) внутрішній, тобто спрямованість діяльності на створення належних умов для забезпечення національної безпеки, захищеності інтересів держави, суспільства та прав людини від внутрішніх загроз.

Слід підкреслити, що останнім часом збільшилася кількість загроз (як зовнішніх, так і внутрішніх) національній безпеці, законним інтересам держави та правам громадян. У Законі України «Про основи національної безпеки України»

від 19.06.2003 р. № 964 визначено перелік основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України, стабільності в суспільстві. Триваюча в Україні політична криза зумовила активізацію дій окремих суб'єктів владних повноважень місцевого рівня, спрямованих на заклики до відокремлення деяких регіонів нашої держави від України та їх приєднання до територій інших держав. Така ситуація створює реальну загрозу порушення територіальної цілісності та недоторканності України, активізує спроби втручання у внутрішні справи України з боку інших держав та призводить до виникнення загрози національній безпеці України. Поява нових і трансформація рівня традиційних для сучасних реалій зовнішніх загроз національним інтересам, а також їх поєднання, є істотною загрозою, що найбільш деструктивно впливає на національну безпеку. Саме на своєчасну нейтралізацію зазначених загроз з урахуванням положень чинного законодавства має бути спрямована діяльність Служби безпеки України.

Серед внутрішніх факторів найбільш небезпечними є корупція, правовий нігілізм, організована злочинність, незаконна міграція, соціально-економічна та політична нестабільність, протистояння різних гілок влади тощо. Отже, актуалізація внутрішніх загроз національній безпеці України зумовлює оновлення існуючого сьогодні механізму забезпечення національної безпеки держави, вироблення дієвого алгоритму дій, направлених на мінімізацію негативних наслідків від виникнення внутрішніх загроз або їх нейтралізацію, активізацію взаємодії уповноважених суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави, спрямованої на недопущення виникнення небезпеки для життєво важливих національних інтересів України.

Одним із важливих напрямів діяльності СБУ щодо реалізації правоохоронної функції держави (в контексті мінімізації впливу як зовнішніх, так і внутрішніх загроз), який останнім часом набув своєї особливої значущості та актуальності, є забезпечення інформаційної безпеки держави. Це зумовлено, зокрема, поширенням неправдивої інформації про нашу державу, прагненнями маніпулювати свідомістю як громадян України, так і громадян інших держав. У зв'язку з цим Радою національної безпеки і оборони України прийнято рішення «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної

безпеки України» від 28.04.2014 р. У зазначеному рішенні розроблено та закріплено комплекс заходів щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання забезпечення інформаційної безпеки в державі, підвищення ефективності діяльності окремих органів державної влади, діяльність яких пов'язана із забезпеченням національної безпеки в інформаційній сфері. Реалізація СБУ зазначених заходів буде одним із необхідних кроків у напрямку своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації потенційних і реальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, вироблення дієвого механізму забезпечення національної безпеки у даній сфері життєдіяльності. Це має істотно покращити суспільно-політичну ситуацію державі, що в результаті дозволить досягти належного рівня законності та правопорядку в державі. Також важливого значення набуває вироблення системи заходів щодо протидії пропагуванню жорстокості, насильства у засобах масової інформації, що в результаті має привести до створення суспільного телебачення з високим рівнем освітньо-культурних програм, яке б продукувало якісний інформаційний продукт; удосконалення інформаційного забезпечення міжнародної діяльності ОВС України у боротьбі з торгівлею людьми.

Наступним напрямком діяльності Служби безпеки України щодо реалізації правоохоронної функції держави, який набув особливої актуальності останнім часом, є захист особи, держави і суспільства від виявів тероризму, тобто протидія тероризму шляхом організації і проведення антитерористичних операцій та координації діяльності суб'єктів, які ведуть боротьбу з тероризмом чи залучаються до антитерористичних операцій. Безумовно, обов'язок щодо протидії тероризму в Україні покладено не лише на Службу безпеки України, а й на інші органи державної влади, в тому числі ті, що є суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави. Такий широкий перелік суб'єктів боротьби з тероризмом зумовлений рівнем небезпеки, який несе у собі тероризм та його наслідки.

Звісно, такий важливий для всієї держави напрямок правоохоронної функції держави, як боротьба з тероризмом, вимагає не лише поодиноких зусиль окремих суб'єктів, а й налагодження ефективного механізму взаємодії між ними та координації їх діяльності. В рамках налагодження взаємодії Служби безпеки

України з іншими суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави щодо боротьби з тероризмом повинні: систематично відпрацьовуватися спільні заходи з підвищення рівня готовності сил і засобів реагування на терористичні вияви; визначатися проблемні аспекти у захисті об'єктів критичної інфраструктури; узгоджуватися першочергові заходи з підвищення рівня антитерористичної захищеності об'єктів критичної інфраструктури, запобігання і мінімізації наслідків можливих терористичних виявів; удосконалюватися практичні уміння та навички в умовах протидії терористичним та диверсійним групам; підвищуватися рівень оперативної взаємодії всіх регіональних суб'єктів протидії тероризму тощо.

Ще одним важливим пріоритетом діяльності СБУ щодо реалізації правоохоронної функції держави є здійснення поряд з іншими органами державної влади (не лише правоохоронними) оперативно-розшукової діяльності. Особливості реалізації даного напрямку регламентується нормами Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135. Відмінності у повноваженнях, наданих відповідним підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, пов'язані зі сферою відання кожного такого підрозділу, тобто залежать від його функціонального призначення.

Підсумовуючи викладене вище можна дійти висновку, що пріоритетним напрямком діяльності СБУ є своєчасне виявлення та оцінювання потенційних загроз національній безпеці, усвідомлення ступеня їх небезпеки для національних інтересів нашої держави. У зв'язку з наведеним важливого значення набуває вироблення ефективної державної політики національної безпеки, спрямованої на забезпечення дієздатної системи управління національною безпекою, координацію та консолідацію зусиль усіх органів державної влади щодо виявлення, оцінювання та запобігання сучасним загрозам та викликам національній безпеці держави, забезпечення балансу між зовнішніми та внутрішніми аспектами безпеки, підвищення значущості та дієвості несилових форм та методів забезпечення національної безпеки. Особливої уваги в рамках реалізації даної політики потребує посилення ролі запобіжно-прогностичної функції системи забезпечення державної безпеки, яка має передбачати

запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізаційних чинників на національні інтереси; локалізацію, деескалацію та припинення конфліктів; ліквідацію наслідків конфліктів або впливу дестабілізаційних чинників. Провідне місце в цьому процесі має відводитись саме СБУ, від ефективності діяльності якої щодо реалізації правоохоронної функції держави безпосередньо залежить існування самої держави.

У сучасних умовах, з появою нових викликів та загроз, зростанням нестабільності в державі та її окремих регіонах, забезпечення національної (державної) безпеки є ключовим напрямом діяльності усіх органів державної влади України, на які покладено обов'язок щодо реалізації правоохоронної функції держави. Зважаючи на те, що СБУ є державним правоохоронним органом, створеним саме з цією метою, актуальність підвищення ефективності його діяльності щодо забезпечення національної безпеки шляхом вироблення дієвого механізму захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз, налагодження ефективної взаємодії з іншими уповноваженими на те суб'єктами не викликає жодних сумнівів. У цьому аспекті надзвичайно важливим є своєчасне врахування як уже існуючих, так і потенційних загроз національній безпеці, удосконалення нормативно-правової основи діяльності Служби безпеки України шляхом конкретизації її основних завдань та функцій, орієнтація діяльності СБУ на пріоритетність захисту прав і свобод людини та громадянина, що дозволить підвищити рівень довіри до держави з боку громадськості. Одним із кроків у цьому напрямку має стати вироблення дієвої системи критеріїв оцінювання ефективності діяльності СБУ, обґрунтованості та доцільності витрат на реалізацію заходів щодо забезпечення державної безпеки, яка повинна бути відкритою для широких кіл громадськості. Це дозволить суттєво зміцнити місце Служби безпеки України в системі забезпечення національної безпеки в цілому і серед суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави зокрема.